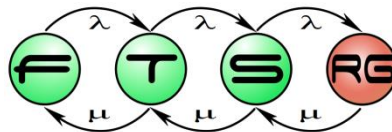

Strukturális modellezés

Rendszermodellezés

2017.02.15.

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Hibatűrő Rendszerek Kutatócsoport

Tudnivalók

- Gyakorlatra: színes tollak/ceruzák
- Jegyzet: <https://inf.mit.bme.hu/edu/courses/remo/>
  - Részletes definíciók, példák, szójegyzék
  - Mobiltelefonon és tableten is olvasható

RENDSZERMODELLEZÉS

Struktúra alapú modellezés

3.1. A struktúramodellezés alkalmazásai

Mind a természetben, mind a mesterséges rendszerekben fellelhetők bizonyos szabályszerűségek. Egyes szabályszerűségek a rendszer elemei közötti kapcsolatokat, míg mások magukat az elemeket jellemzik.

3.1.1. Hálózatok

Egy rendszert gyakran úgy jellemezhetünk a legjobban, ha bizonyos elemeit megkülönböztetjük és leírjuk az ezek közötti *kapcsolatot*.

Példa. Egy nagyváros közlekedési hálózata szövevényes rendszere az út- és sínhálózatnak, a több százvezernyi járműnek és az ezeken utazó embereknek. A közlekedők mozgása mellett az infrastruktúra is folyamatosan változik a különböző fejlesztések, átalakítások és karbantartások miatt.

Miről lesz szó?

- Struktúra modellezés célja, alkalmazásai
- Dekompozíció
- Modell elemek leírása gráfokkal
- Tulajdonságok

Célok,
alkalmazások

Dekompozíció

Gráfok

Tulajdonságok

STATIKUS MODELLALKOTÁS

Hogyan modellezzük összetett rendszerek felépítését áttekinthető módon?

Pl.

- Építészet – I épület
- Céges hálózat

Definíció: Strukturális modell

A **strukturális modell** statikus. Kiindulópontja egy (rész)rendszer, amelyet a része reláció mentén alkotórészekre bont.

Az **alkotórészek** lehetnek:

- tovább bontott **részrendszerek** vagy
- tovább nem bontott (*elemi*) **komponensek**.

A strukturális modell a rendszer felépítését (struktúráját)

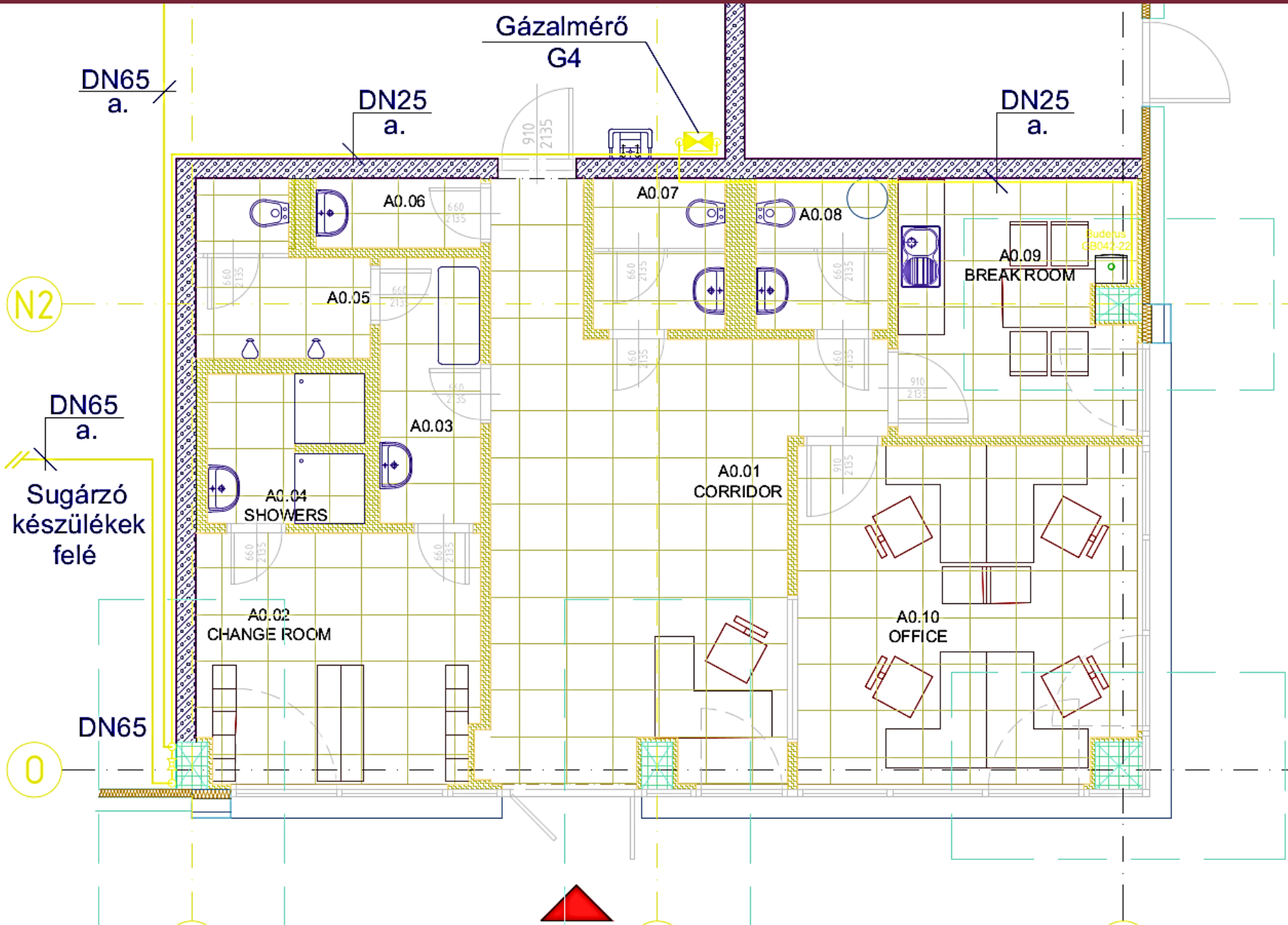
- az alkotórészei,
- azok **tulajdonságai** és
- egymással való **viszonya**

alapján reprezentálja.

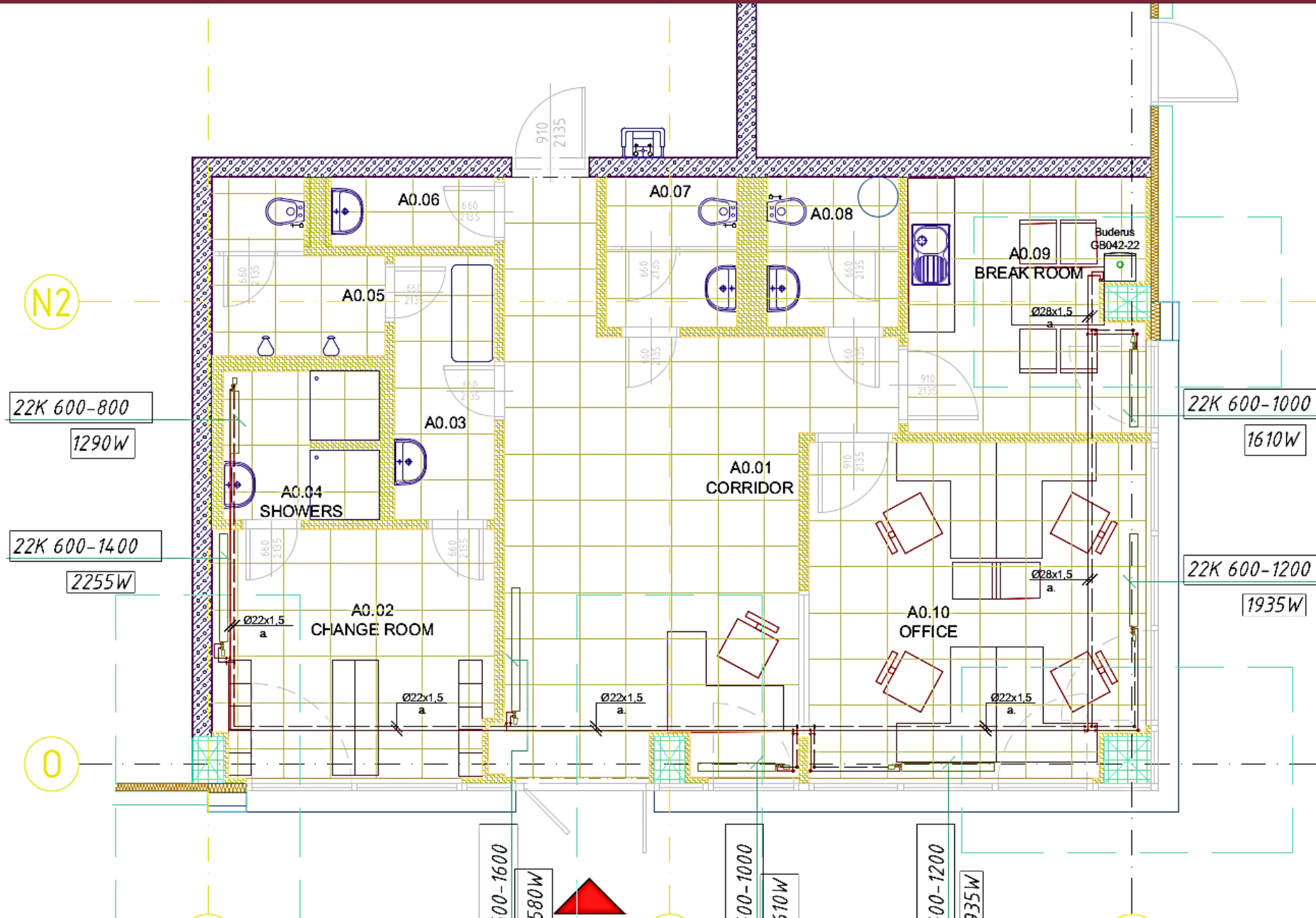
Építészeti modellek

- BIM (Building Information Model)
- Épületek modellezése egy közös modellben
- Nézetek
  - Gázvezetékek
  - Szigetelés
  - Vízvezetékek és csatorna
  - Villamossági terv
  - Stb.

Gázvezetékek

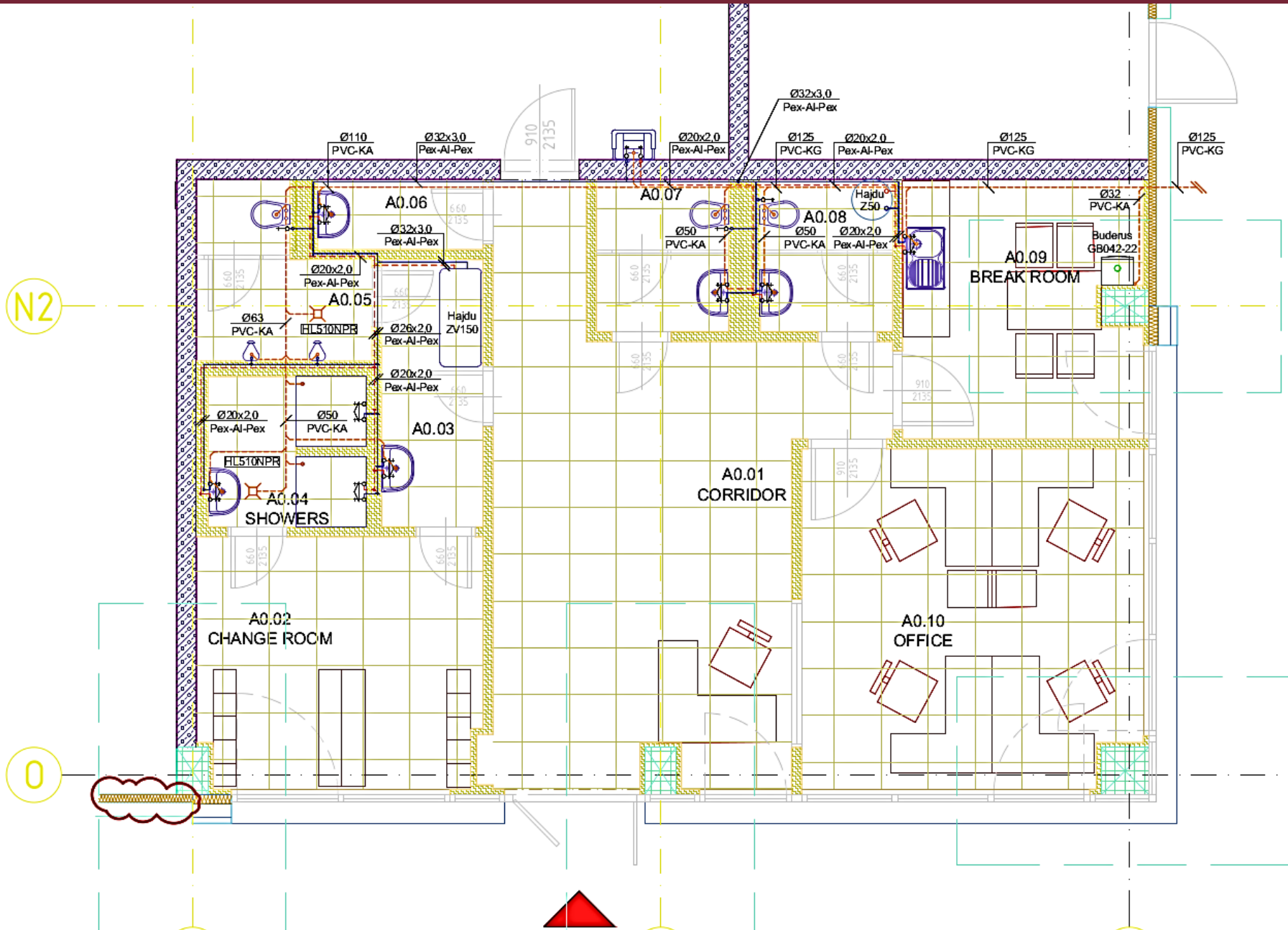

Szigetelés

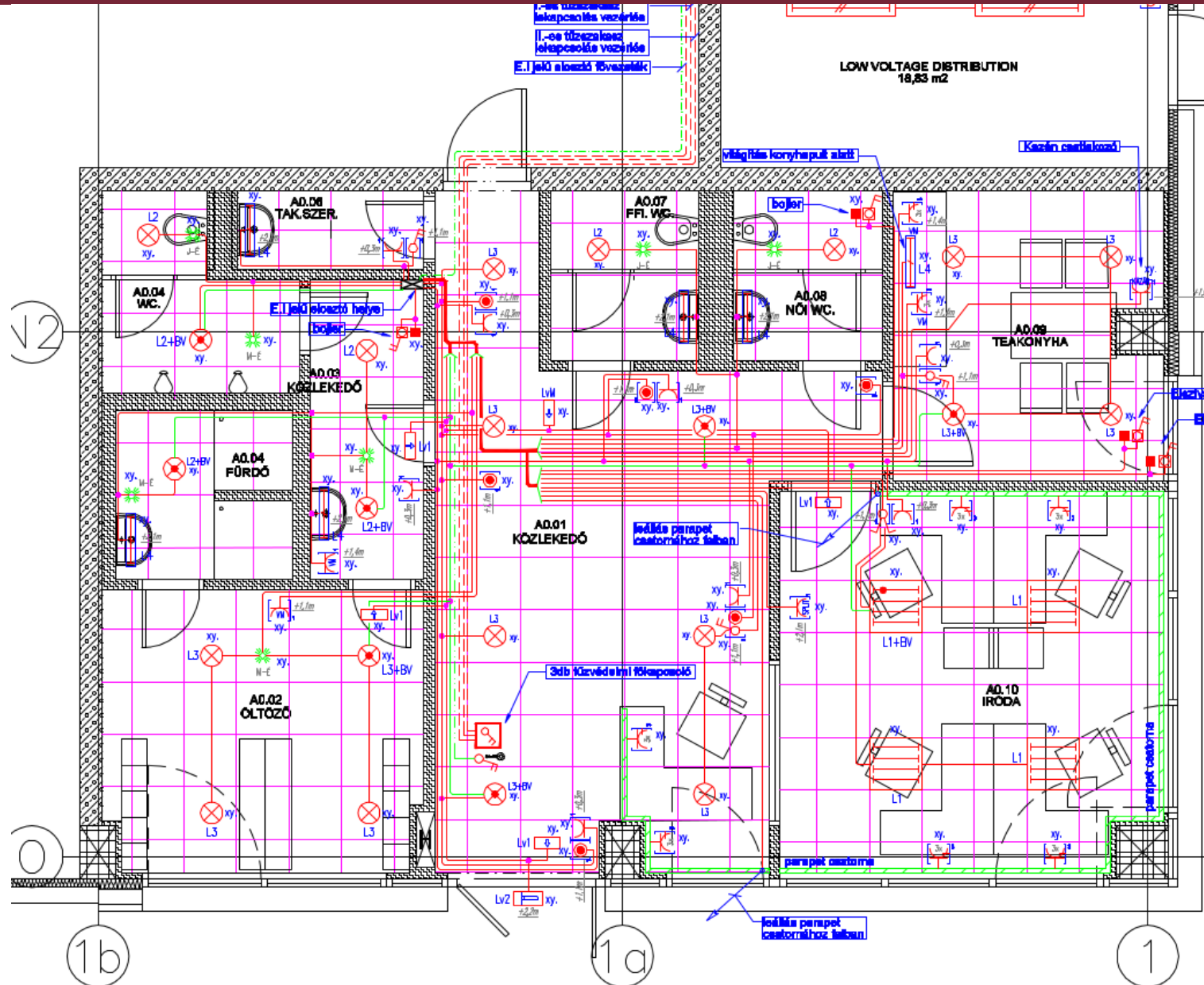

Vízvezeték és csatorna

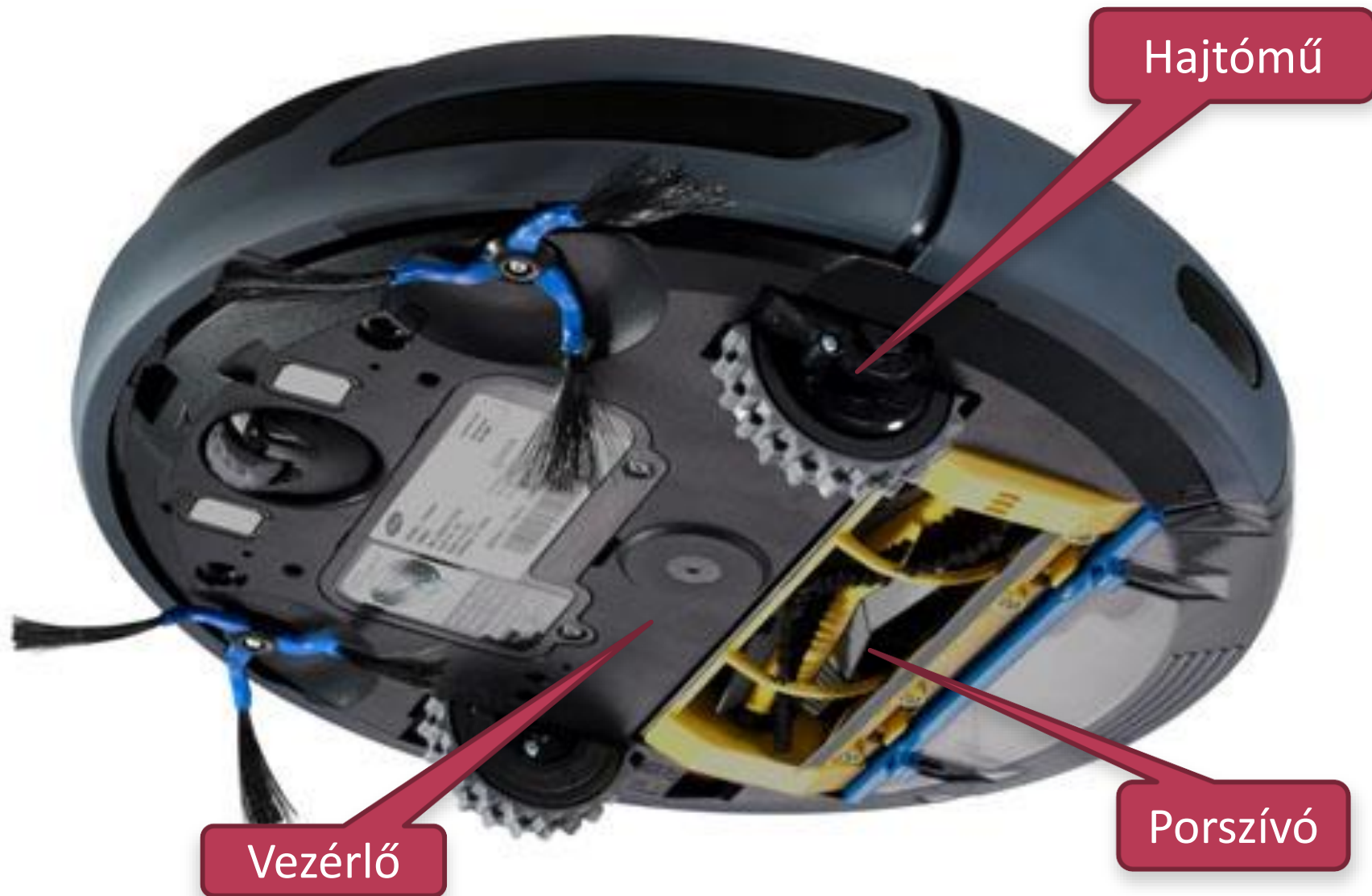
Villamossági terv

Strukturális modellezés célja

- Rendszer részekre bontása
  - Kisebb egységeket könnyebb megtervezni
  - Részegységek felhasználása
  - Általános célú komponensek használata
- Létező rendszer dokumentálása
  - „Rendszertérkép”
- Adatszerkezet megalkotása
  - Milyen információt kezelünk?

Robotporszívó

Felépítési és viselkedési modellezés

■ Felépítési (*structural*)

- Statikus
- Rész és egész, összetevők
- Kapcsolatok, összeköttetések

A robotporszívó főbb részei a vezérlő, a hajtómű, és a porszívó.

■ Viselkedési (*behavioral*)

- Dinamikus
- Időbeli lefolyás
- Állapot, folyamat
- Reakciók a külvilágra

A hajtómű „jobbra” parancs hatására átvált „kanyarodás” üzemmódba

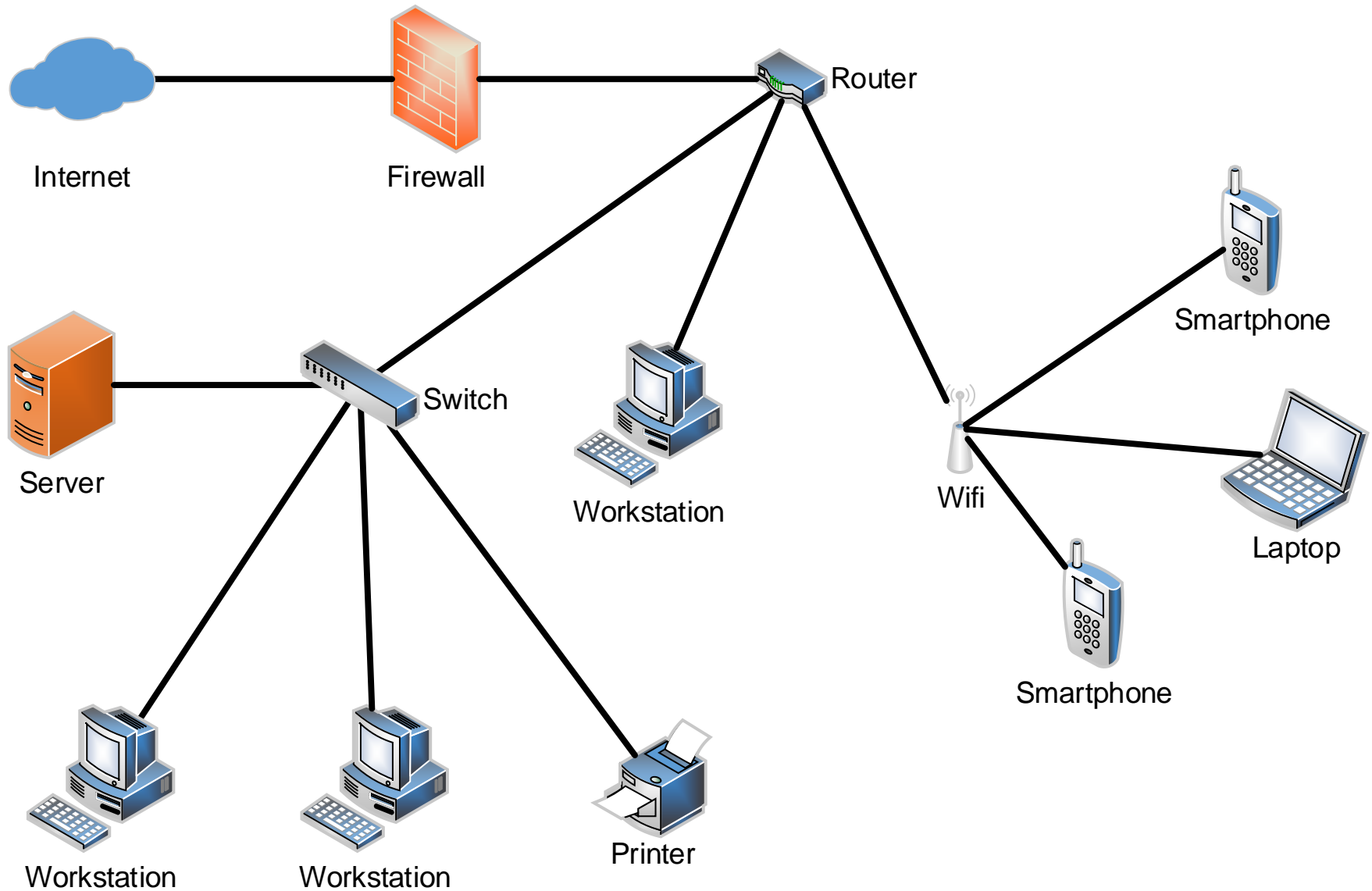
A robotporszívóban a szenzorok jeleit fogadva a hajtómű beavatkozik (mikor/hogyan?)

■ Nem fed le mindent, nem válik élesen szét...

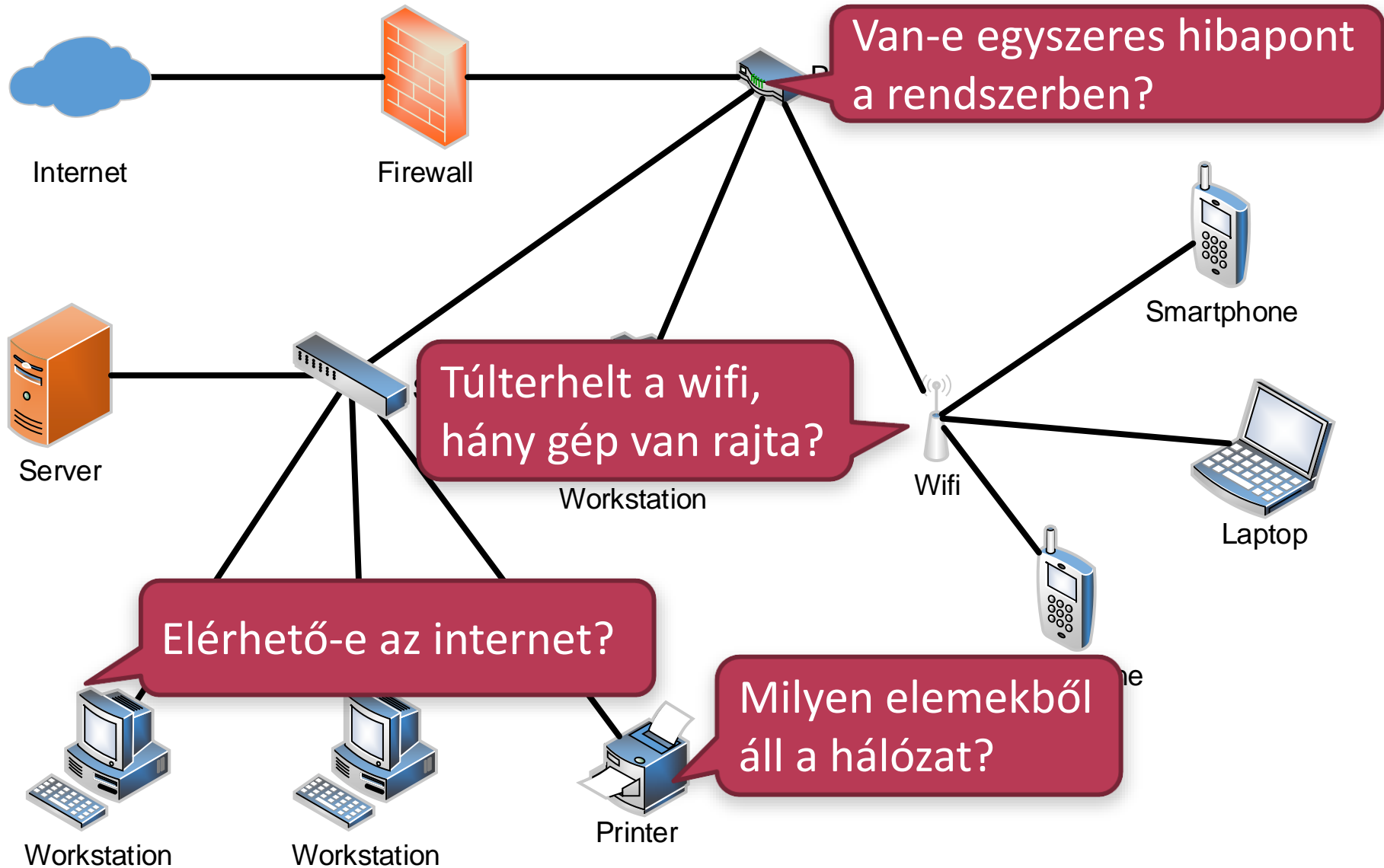
Strukturális modell

- A rendszer felépítésére vonatkozó tudás
  - Milyen elemekből áll a rendszer?
  - Hogyan kapcsolódnak egymáshoz az elemek?
  - Milyen tulajdonságúak az elemek?

Példa: (céges) hálózat

Példa: (céges) hálózat

Célok,
alkalmazások

Dekompozíció

Gráfok

Tulajdonságok

STRUKTURÁLIS DEKOMPOZÍCIÓ

Milyen tartalmazási viszonyok vannak az egyes részrendszerek között?

Pl.

- Robotporszívó
- Okmányiroda

Definíció: Dekompozíció

- „**A strukturális modell statikus. Kiindulópontja egy (rész)rendszer, amelyet a része reláció mentén alkotórészekre bont.**”

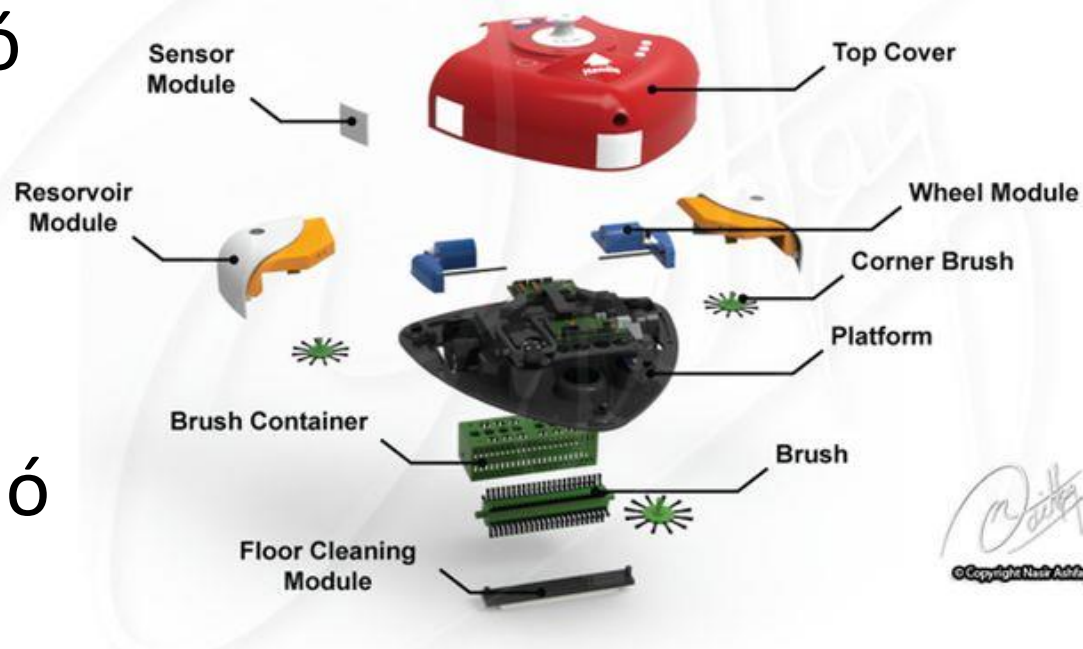
A dekompozíció („faktoring”) egy összetett probléma vagy rendszer kisebb részekre bontása, amelyek könnyebben érthetőek, fejleszthetőek és karbantarthatók.

- Hierarchikus dekompozíció:
  - Többlépcsős rész-egész viszony
- Része reláció tartalma szerint:
  - Fizikai dekompozíció: része = térbeli tartalmazás
  - Logikai dekompozíció: pl. része = funkció

Dekompozíció típusai

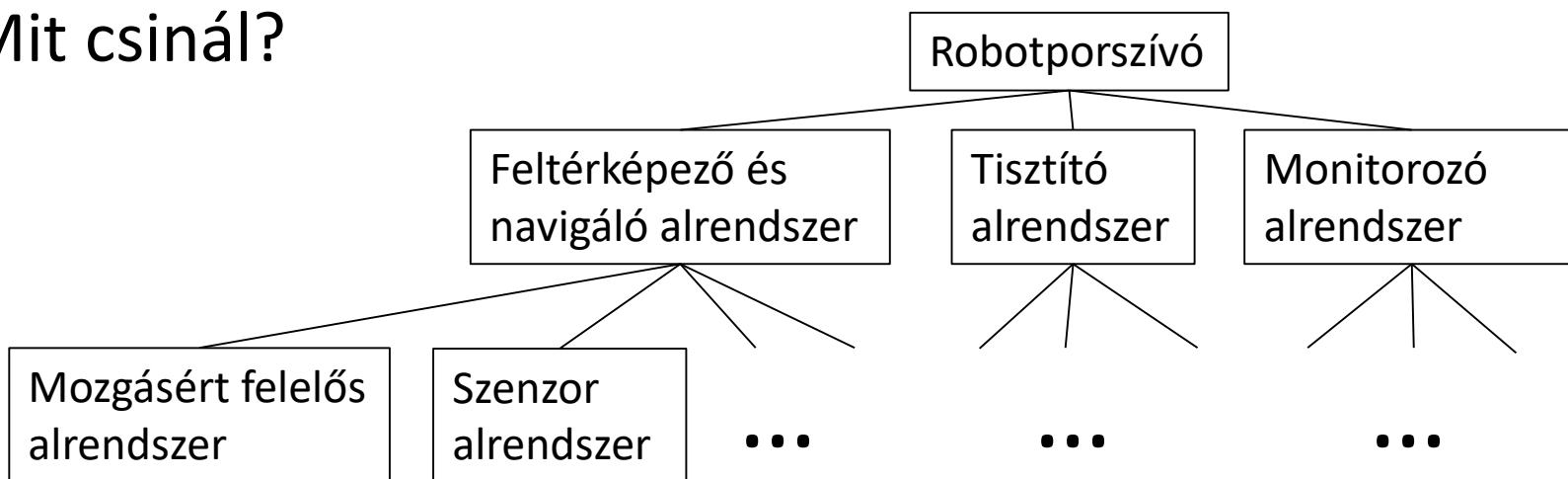
■ Fizikai dekompozíció

- Milyen alkatrész?

■ Logikai dekompozíció *funkciók szerint*

- Mit csinál?

Definíció: Dekompozíció helyessége

Egy dekompozíció **helyes**, ha

- a dekompozícióval kapott rendszer **minden elemének** megfeleltethető az eredeti rendszer **valamelyik eleme**, és
- az eredeti rendszer **minden eleméhez** hozzárendelhető a dekompozícióval kapott rendszer **legalább egy eleme**.

Top-down tervezés

■ Alaplépés: dekompozíció

Okmányirodai munkahely

Számítástechnikai eszközök

Kábelezés

POS terminál

Okmánynyomtató

PC munkaállomás

Monitor

Billentyűzet

Egér

Asztali gép

Fotófülke

Paraván

Szék

Fények

Kamera

Épített környezet

Íróasztal

Ügyfélablak

Szék

Zárható fiók

Bottom-up tervezés

■ Alaplépés: kompozíció

Közösségi háló

Kiszolgáló infrastruktúra

Webszerver

DB szerver

Statikus tartalomkiszolgáló

Szerveroldali szoftver

Adatbázis

Alkalmazás

Hirdetések

Felügyelet

Webes felület

Felületterv (UX)

Grafika

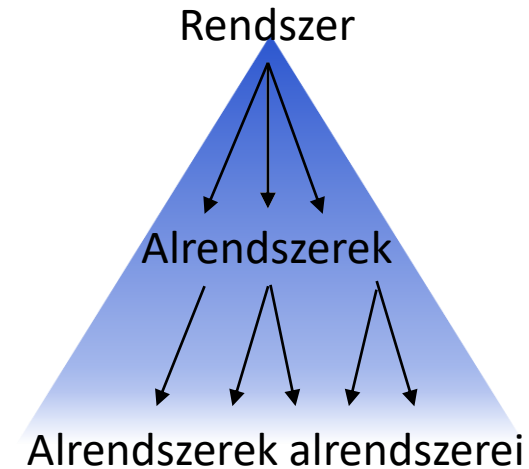
Dinamika (JS)

Mobil felület

Top-down és bottom-up

■ Top-down

- ☺ Részrendszer tervezésekor a szerepe már ismert
- ☹ „Félidőben” még nincsenek működő részek
- ☹ Részek problémái, igényei későn derülnek ki

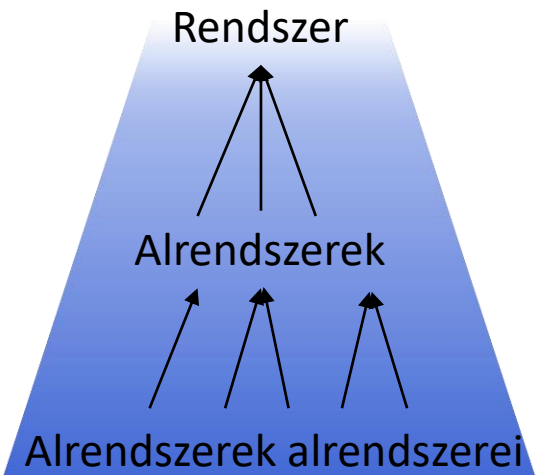

■ Bottom-up

- ☺ Alrendszer önmagában kipróbálható, tesztelhető
- ☺ Részleges készültségnél is összeépíthető valami
- ☹ Nem látszik előre a rész szerepe az egészben

■ (Nem csak strukturális modellezésben...)

■ Vegyes megközelítés, iteratív fejlesztés

Célok,
alkalmazások

Dekompozíció

Gráfok

Tulajdonságok

STRUKTURÁLIS MODELLEK

Hogyan viszonyulnak egymáshoz az egyes részrendszerek, komponensek?

Pl.

- Úthálózat
- Fájrendszer

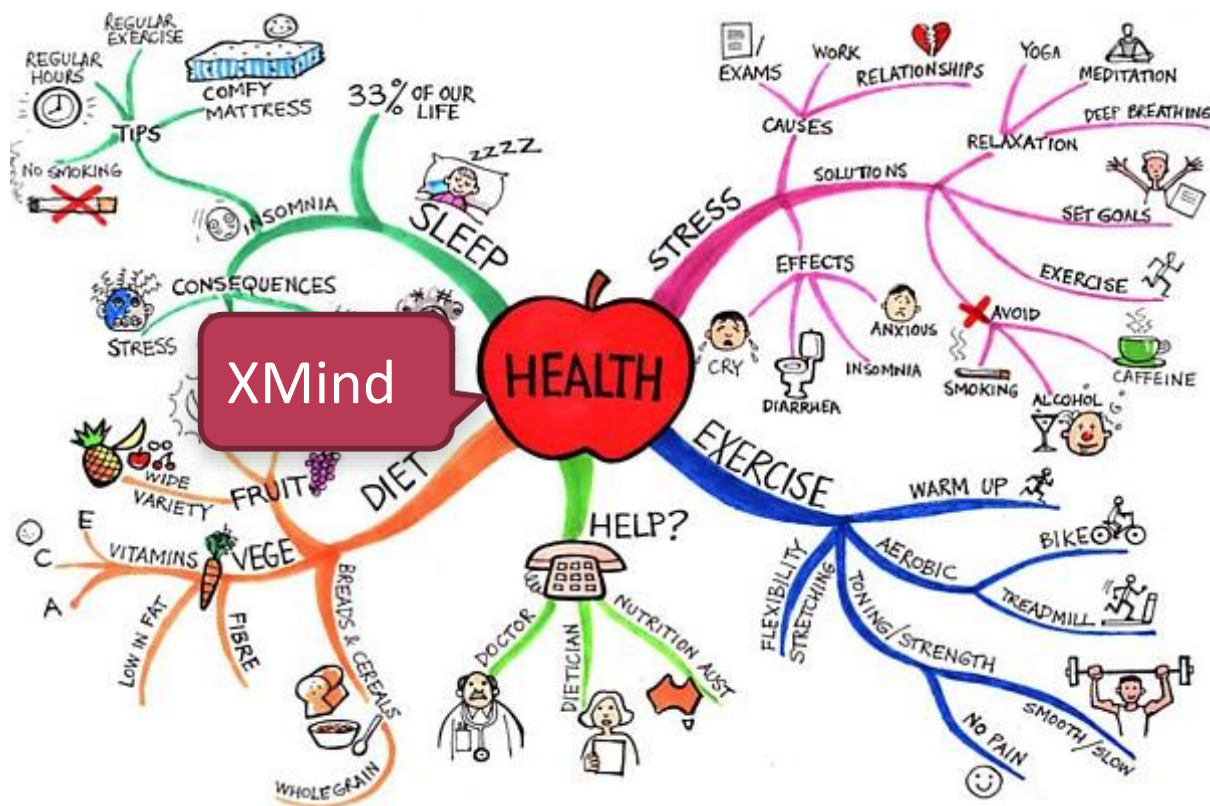

Gráf reprezentáció

- Emberi gondolkodásmód: „dolgotok kapcsolata”
  - **dolgok:** személyek, repülőterek, területek
  - **kapcsolata:** függőség, ismeretség, repülőjázat, része

- Matematikai formalizmus:
gráf

- csomópontok
- élek
- (tulajdonságok)

Definíciók az informatikában

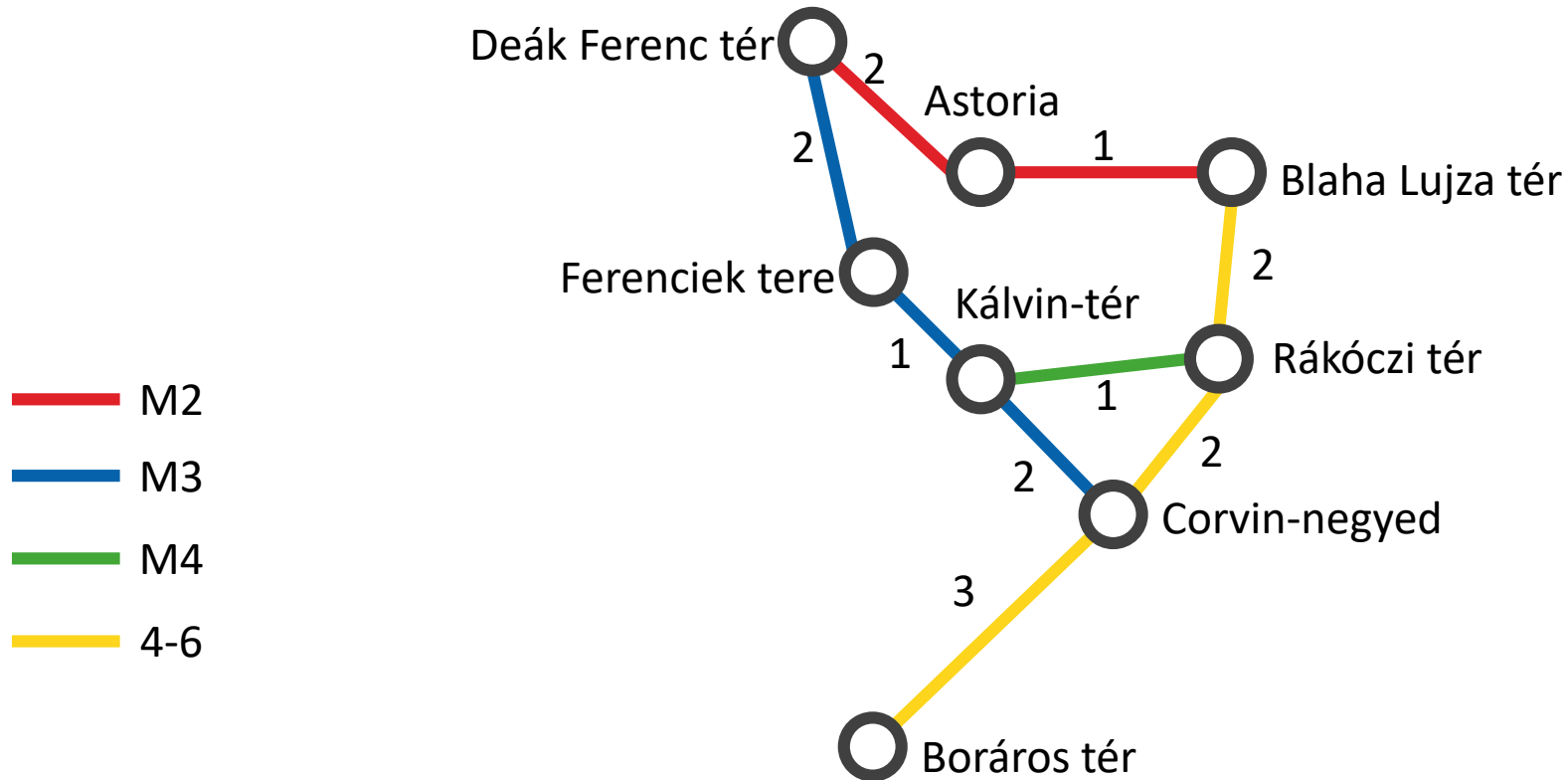
- Az informatikában mindennek több, gyakran egymásnak ellentmondó definíciója van
  - rendszer = ?
  - modell = ?
- Gyakran ugyanarra a fogalomra több névvel is hivatkozunk
  - csomópont, csúcs, pont, objektum
(*node, vertex, object, concept*)
  - él, összeköttetés, kapcsolat
(*edge, link, arc, connection*)

Egyet válasszunk!

Budapest – kötőtpályás közlekedés

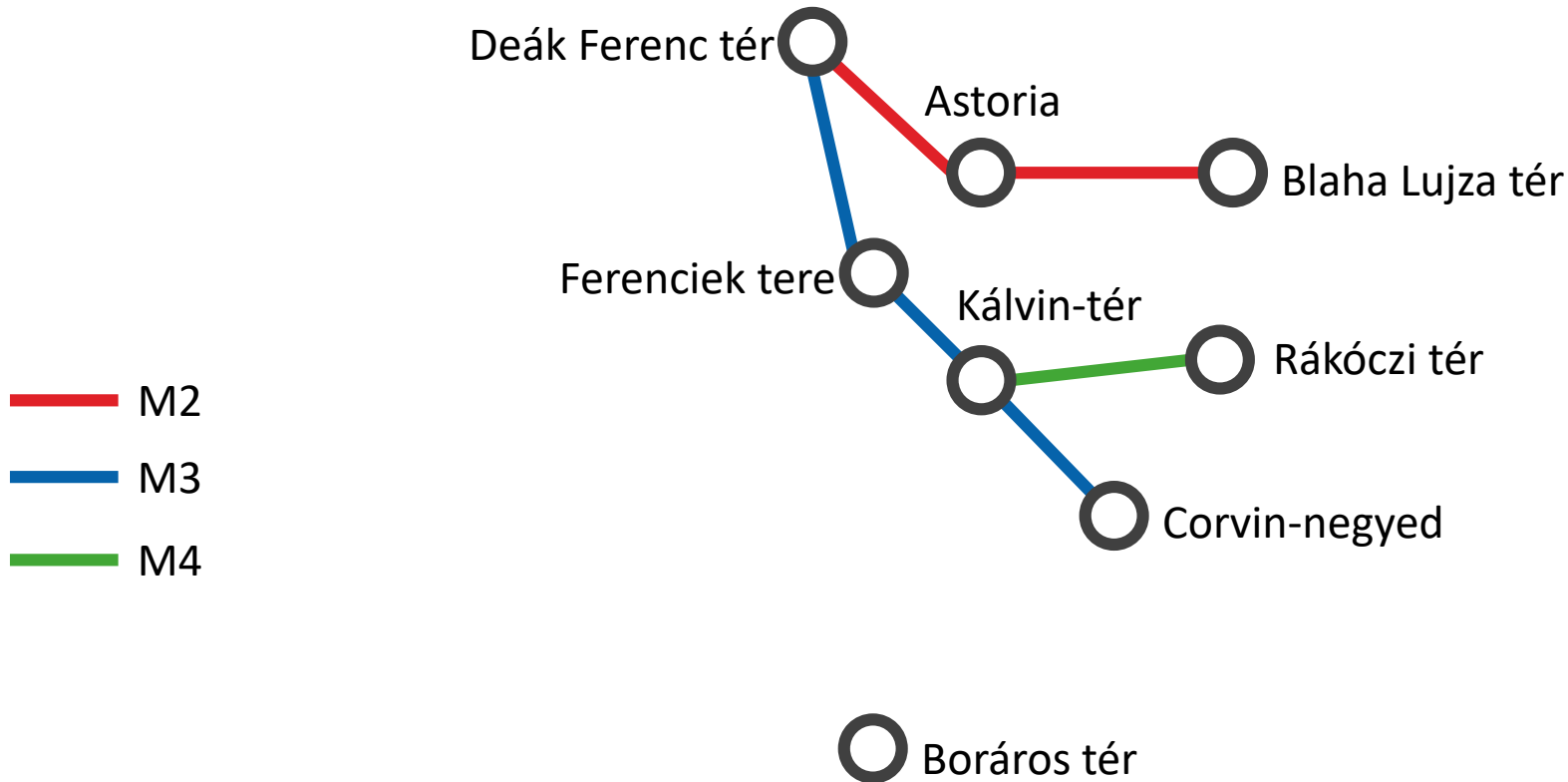
Budapest – kötőtpályás közlekedés

legrövidebb út?

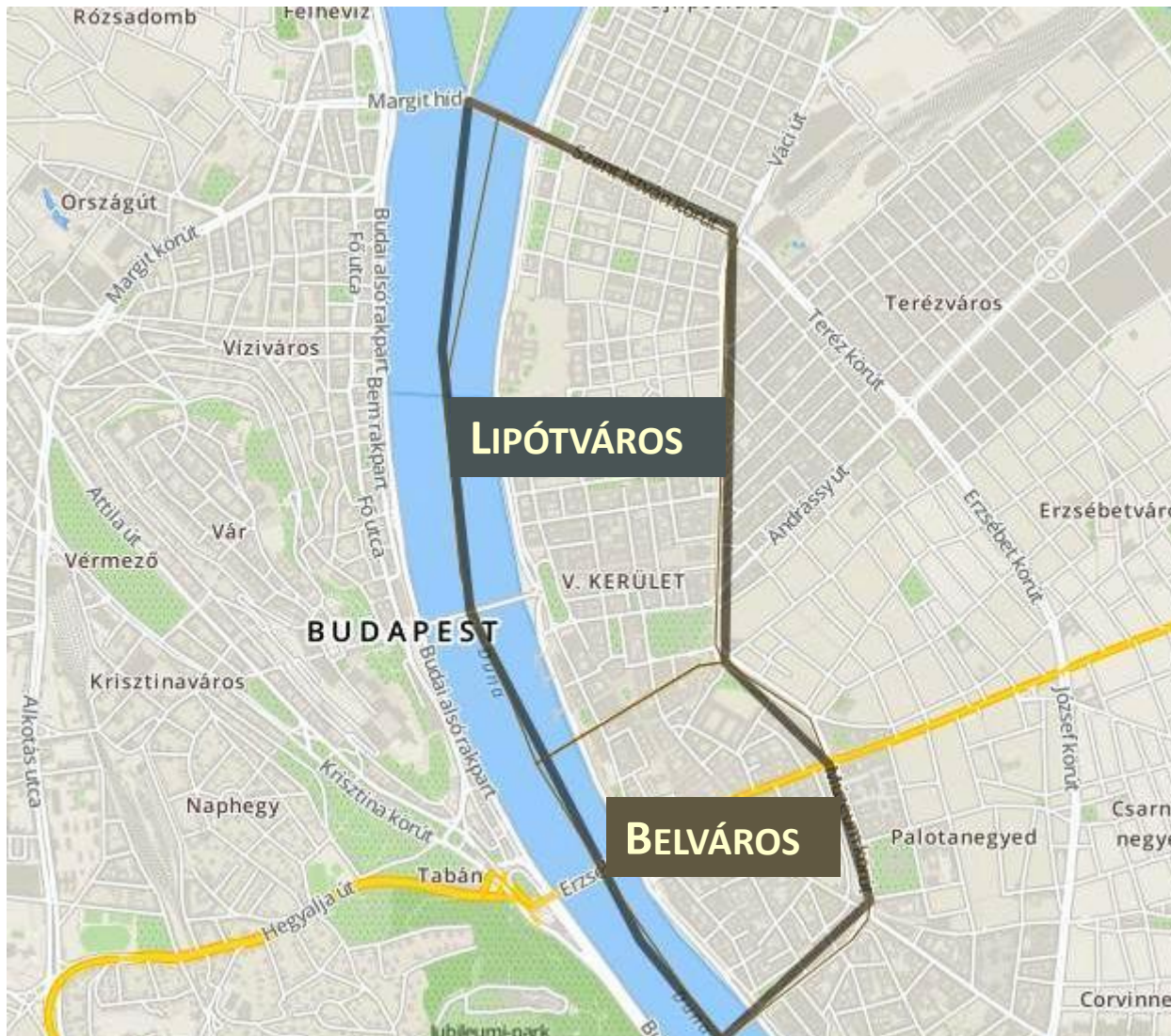
Szűrés: élcímke szerint (részgráf)

- Pl. csak a metróhálózatot szeretnénk nézni

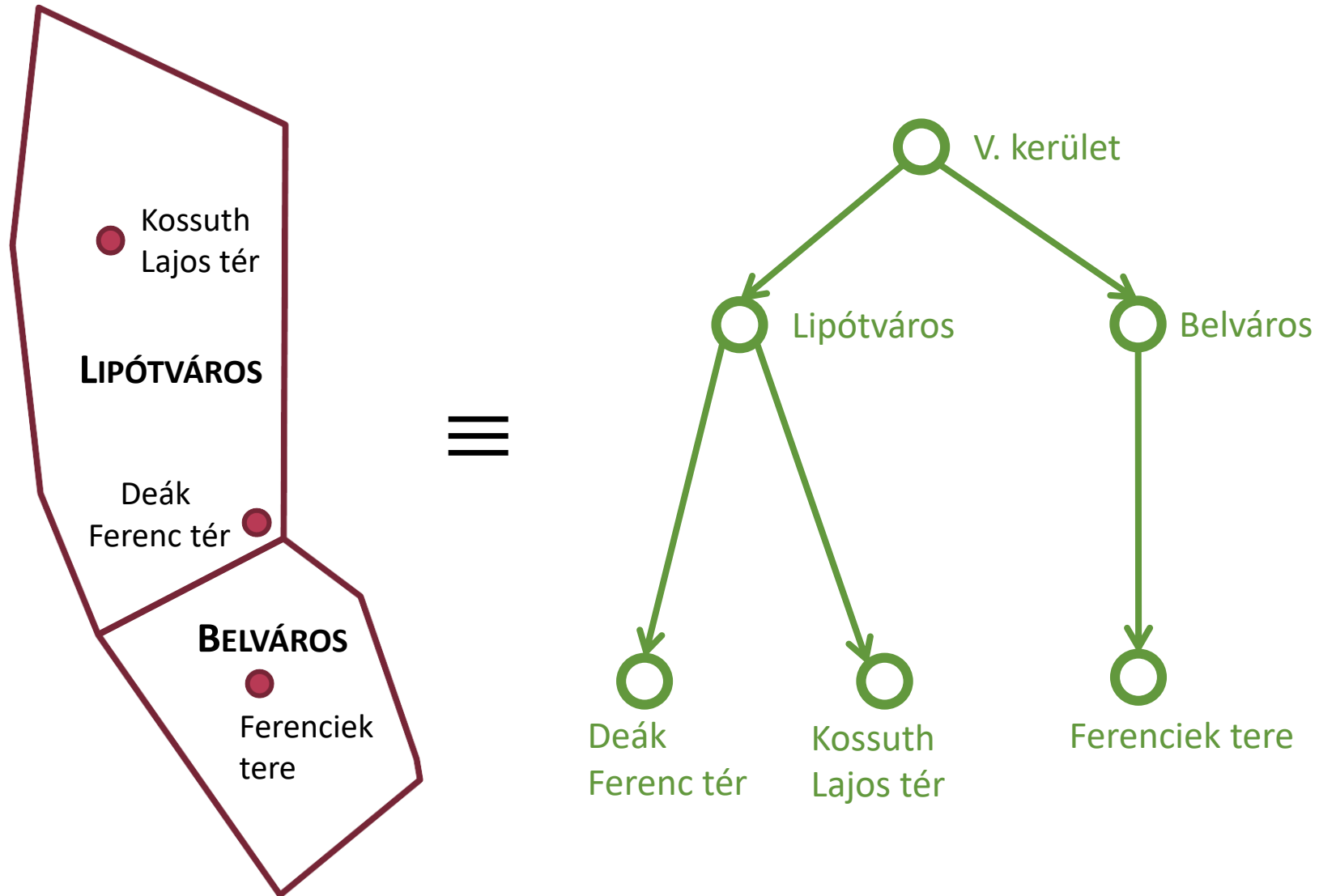

- Hova lehet eljutni metróval?

Budapest V. kerülete

Budapest V. kerülete – hierarchikus modell

Egyszerű gráfok

közlekedési hálózat:
irányítatlan gráf

területek:
irányított gráf

hogyan alakítható
irányítottá?

Deák Ferenc tér

Astoria

Blaža L.

Kálvin-tér

Rákóczi tér

Corvin-negyed

Boráros tér

V. Kerület

Lipótváros

Belváros

Deák
Ferenc tér

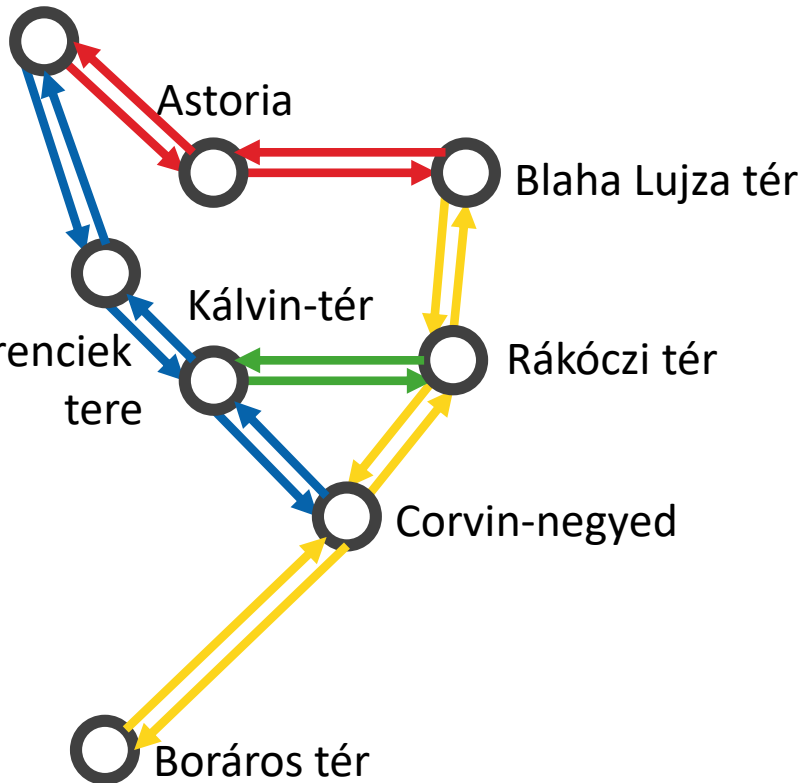
Kossuth
Lajos tér

Ferenciek tere

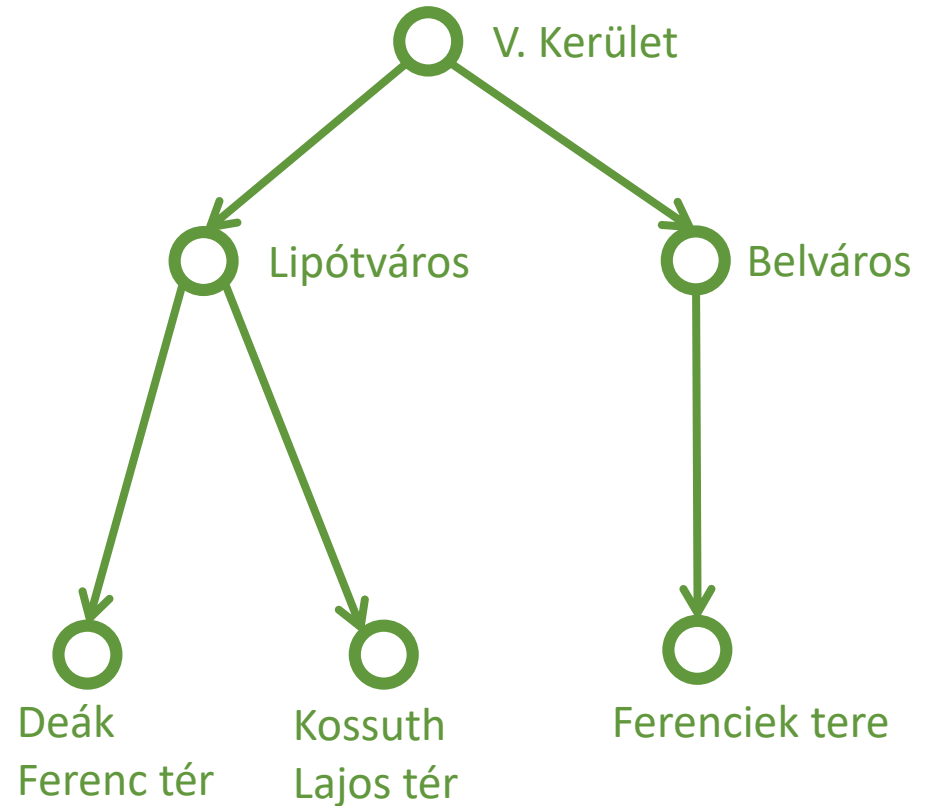

Egyszerű gráfok

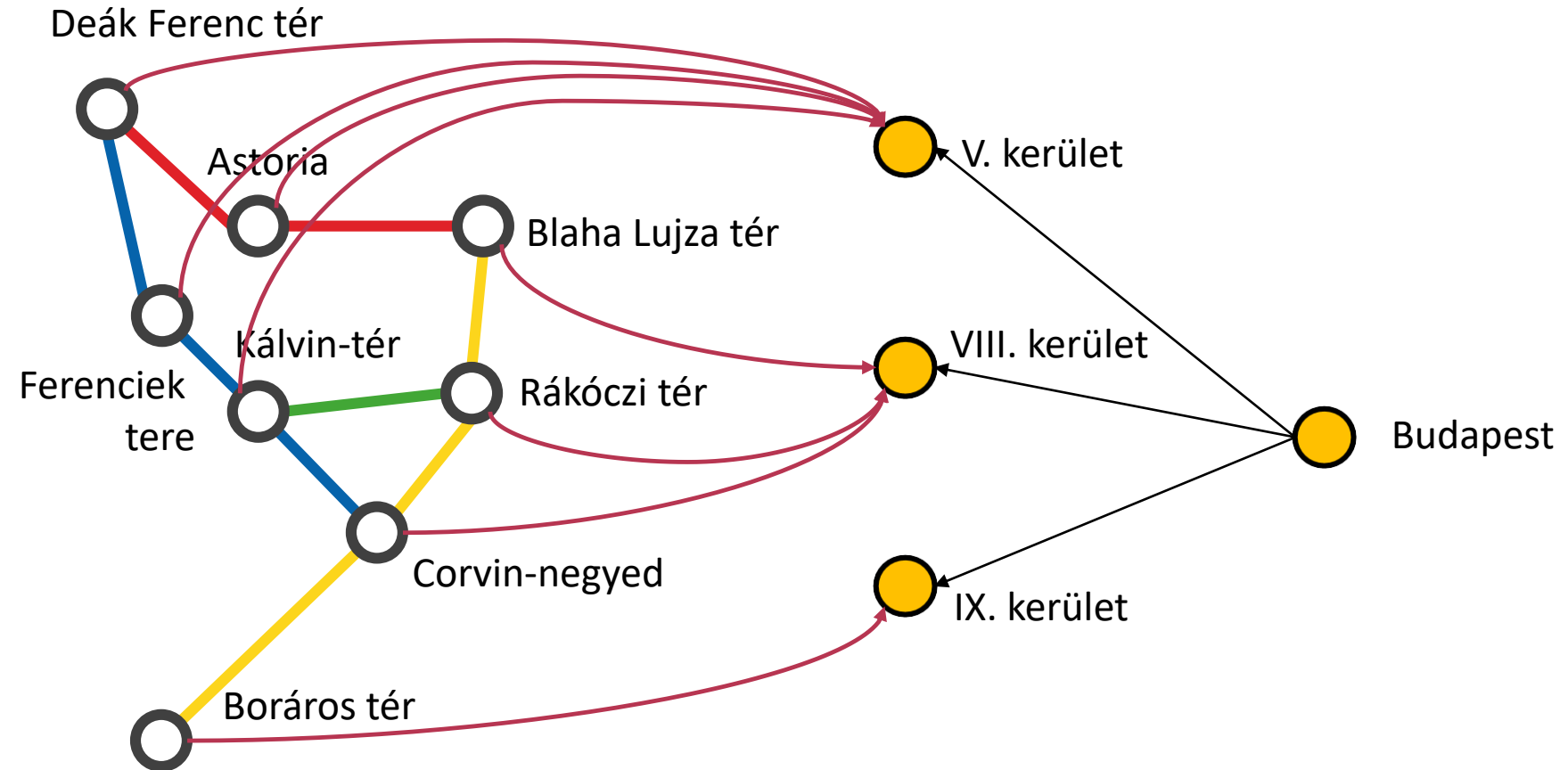
Deák Ferenc tér

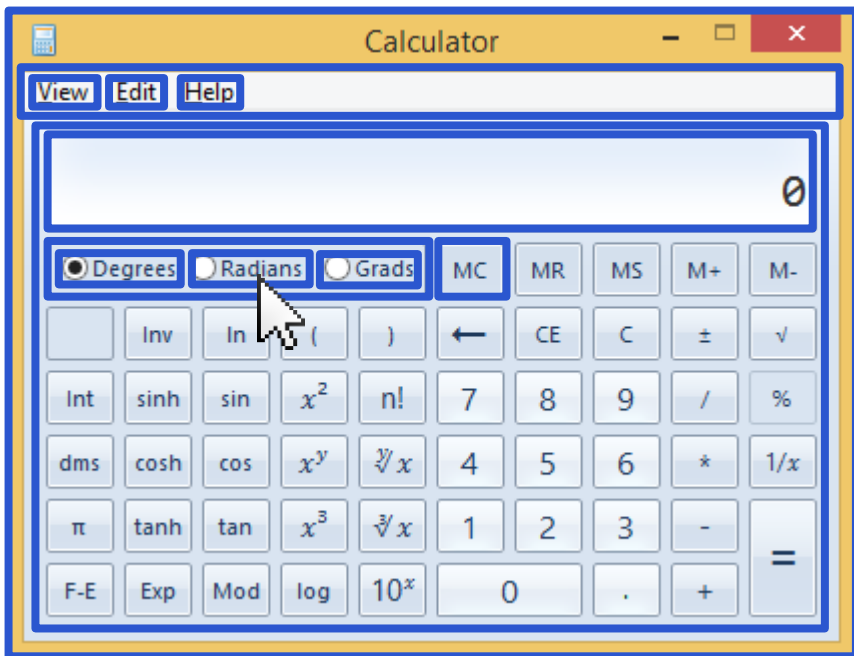
V. Kerület

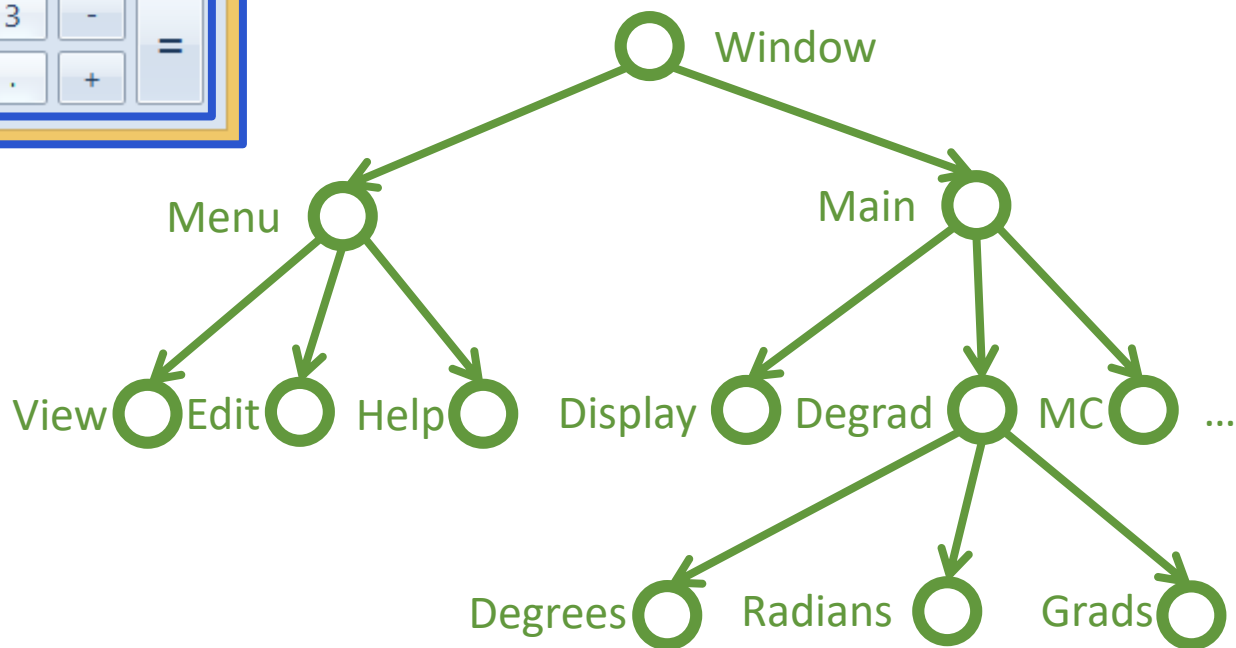
Típusos gráfok

Grafikus felhasználó felület

- Fa struktúra ábrázolása
  - Gráfként
  - Bennfoglaló ábrázolás

Fastruktúra ábrázolása – fájlrendszer

C:

\Dokumentumok

\Kepek

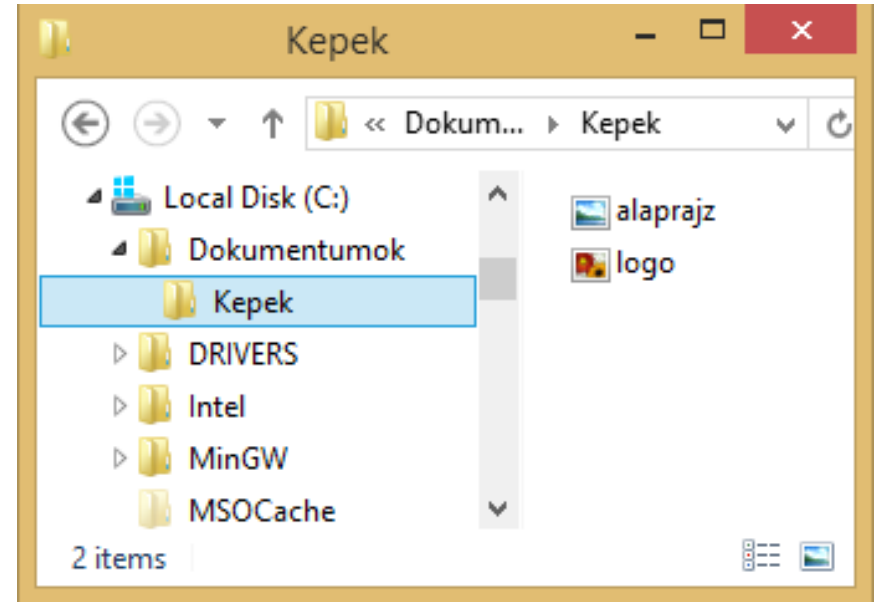
\logo.png

\alaprajz.jpg

\szerzodes.pdf

\Drivers

...

Mennyi tárhely szabadul fel a „Dokumentumok” könyvtár törlésével?

Fájlrendszer jellemzői

- Mennyi tárhely szabadul fel a „Dokumentumok” könyvtár törlésével?
- Ehhez szükségünk van a fájlok egyes leíróinak pontos ismeretére.

Név	Típus	Méret (kB)	Utolsó módosítás
Dokumentumok	könyvtár		2/2/2016
szerződés.pdf	fájl	569	11/9/2015
Képek	könyvtár		2/2/2016
logó.png	fájl	92	3/6/2015
alaprajz.jpg	fájl	1226	2/2/2016

- Ezen információk, és a fájlhierarchia együttes ismeretével megválaszolható a kérdés.

Célok,
alkalmazások

Dekompozíció

Gráfok

Tulajdonságok

TULAJDONSÁGOK MODELLEZÉSE

Milyen jellemzői vannak az egyes komponenseknek?

Pl.

- Táblázatok
- Adatbázisok

Definíció: Tulajdonság

- A modell elemeinek **tulajdonságait** is jellemezhetjük.

A **tulajdonság** egy a modell elemein értelmezett **függvény**, amelyet

- a **modellelemeken** értelmezünk,
- **parciális** (lehet kitöltetlen),
- **értékkészlete** a tulajdonságok értékeinek halmaza.

Táblázatos ábrázolás

- Táblázat sora = modellelem
- Táblázat oszlopa = tulajdonság

Név	Típus	Méret (kB)	Utolsó módosítás
Dokumentumok	könyvtár		2016.02.02
szerződés.pdf	fájl	569	2015.11.09
Képek	könyvtár		2016.02.02
logó.png	fájl	92	2015.03.06
alaprjz.jpg	fájl	1226	2016.02.02

NULL / NA
attribútumok

Definíció: Szűrés

A szűrés művelet során

- a modell elemein kiértékelünk egy **szűrési feltételt**,
- azt a részmodellt tartjuk meg, amelynek elemei megfelelnek a feltételnek.

○ Típus = "fájl"

Név	Típus	Méret (kB)	Utolsó módosítás
szerződés.pdf	fájl	569	2015.11.09
logó.png	fájl	92	2015.03.06
alaprajz.jpg	fájl	1226	2016.02.02

○ Méret > 1000 kB

Név	Típus	Méret (kB)	Utolsó módosítás
alaprajz.jpg	fájl	1226	2016.02.02

Definíció: Vetítés

Vetítés során a modell egyes **jellemzőit** kiválasztjuk és a többi elhagyjuk

Név	Típus	Méret (kB)	Utolsó módosítás
Dokumentumok	könyvtár		2016.02.02
szerződés.pdf	fájl	569	2015.11.09
Képek	könyvtár		2016.02.02
logó.png	fájl	92	2015.03.06
alaprajz.jpg	fájl	1226	2016.02.02

Vetítés:

{Név, Méret}

Név	Méret (kB)
Dokumentumok	
szerződés.pdf	569
Képek	
logó.png	92
alaprajz.jpg	1226

ÖSSZEFOGLALÁS

Definíció: Strukturális modell

A **strukturális modell** statikus. Kiindulópontja egy (rész)rendszer, amelyet a része reláció mentén alkotórészekre bont.

Az **alkotórészek** lehetnek:

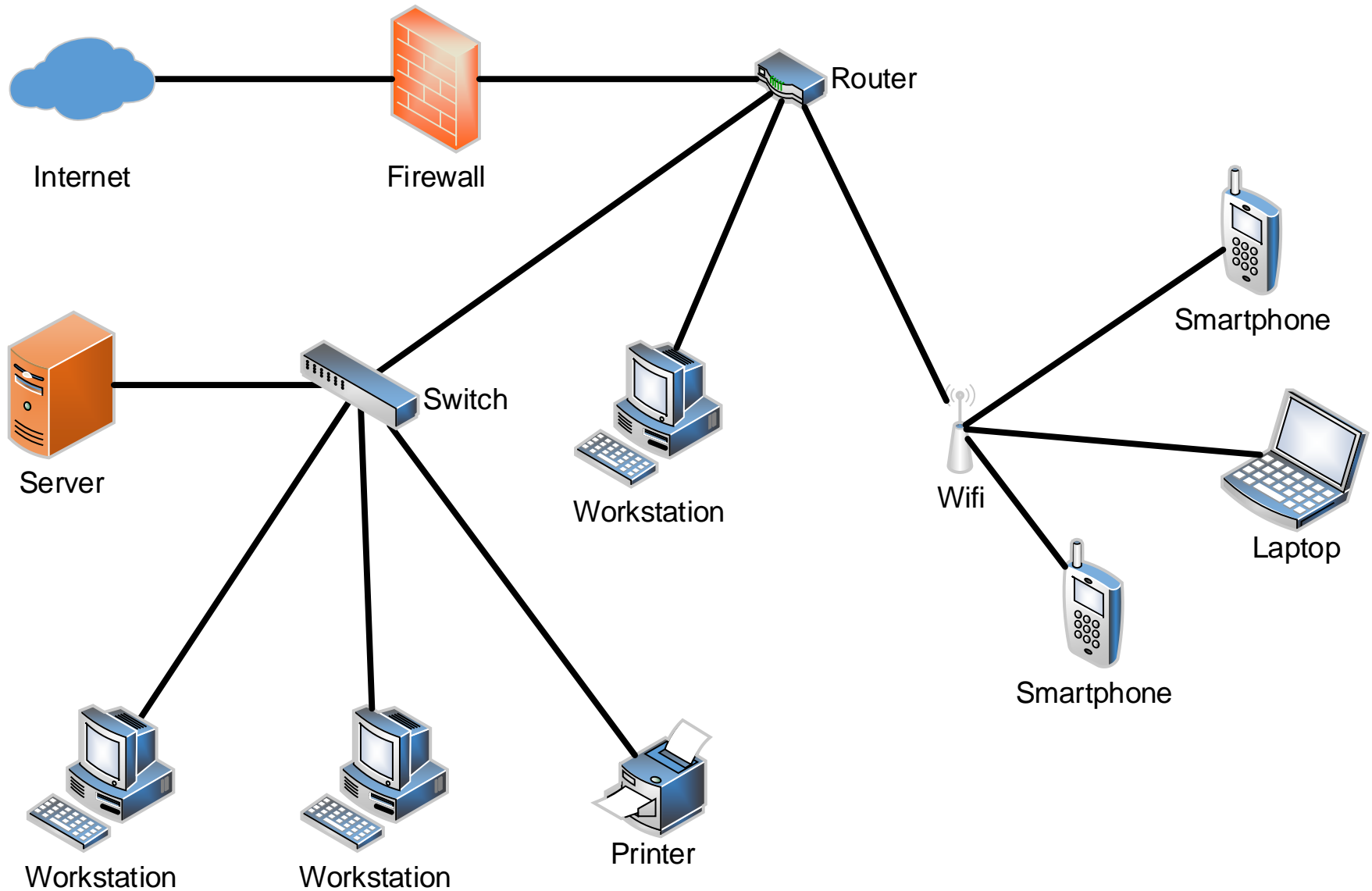
- tovább bontott **részrendszerek** vagy
- tovább nem bontott (*elemi*) **komponensek**.

A strukturális modell a rendszer felépítését (struktúráját)

- az alkotórészei,
- azok **tulajdonságai** és
- egymással való **viszonya**

alapján reprezentálja.

Példa: (céges) hálózat

Definíció: Dekompozíció

- „A **strukturális modell** statikus. Kiindulópontja egy (rész)rendszer, amelyet a része reláció mentén alkotórészekre bont.”

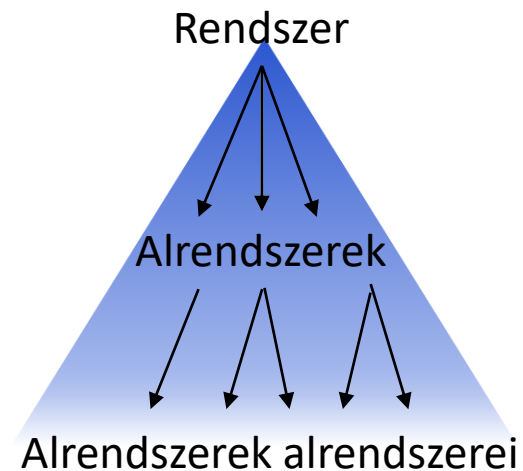
A **dekompozíció** („faktoring”) egy összetett probléma vagy rendszer kisebb részekre bontása, amelyek könnyebben érthetőek, fejleszthetőek és karbantarthatók.

- Hierarchikus dekompozíció:
  - Többlépcsős rész-egész viszony
- Része reláció tartalma szerint:
  - Fizikai dekompozíció: része=térbeli tartalmazás
  - Logikai dekompozíció: pl. része=funkció

Top-down és bottom up

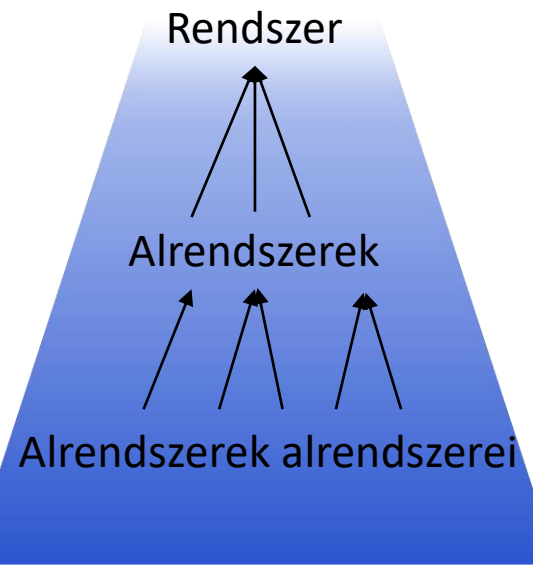
■ Top-down

- ☺ Részrendszer tervezésekor a szerepe már ismert
- ☹ „Félidőben” még nincsenek működő részek
- ☹ Részek problémái, igényei későn derülnek ki

■ Bottom-up

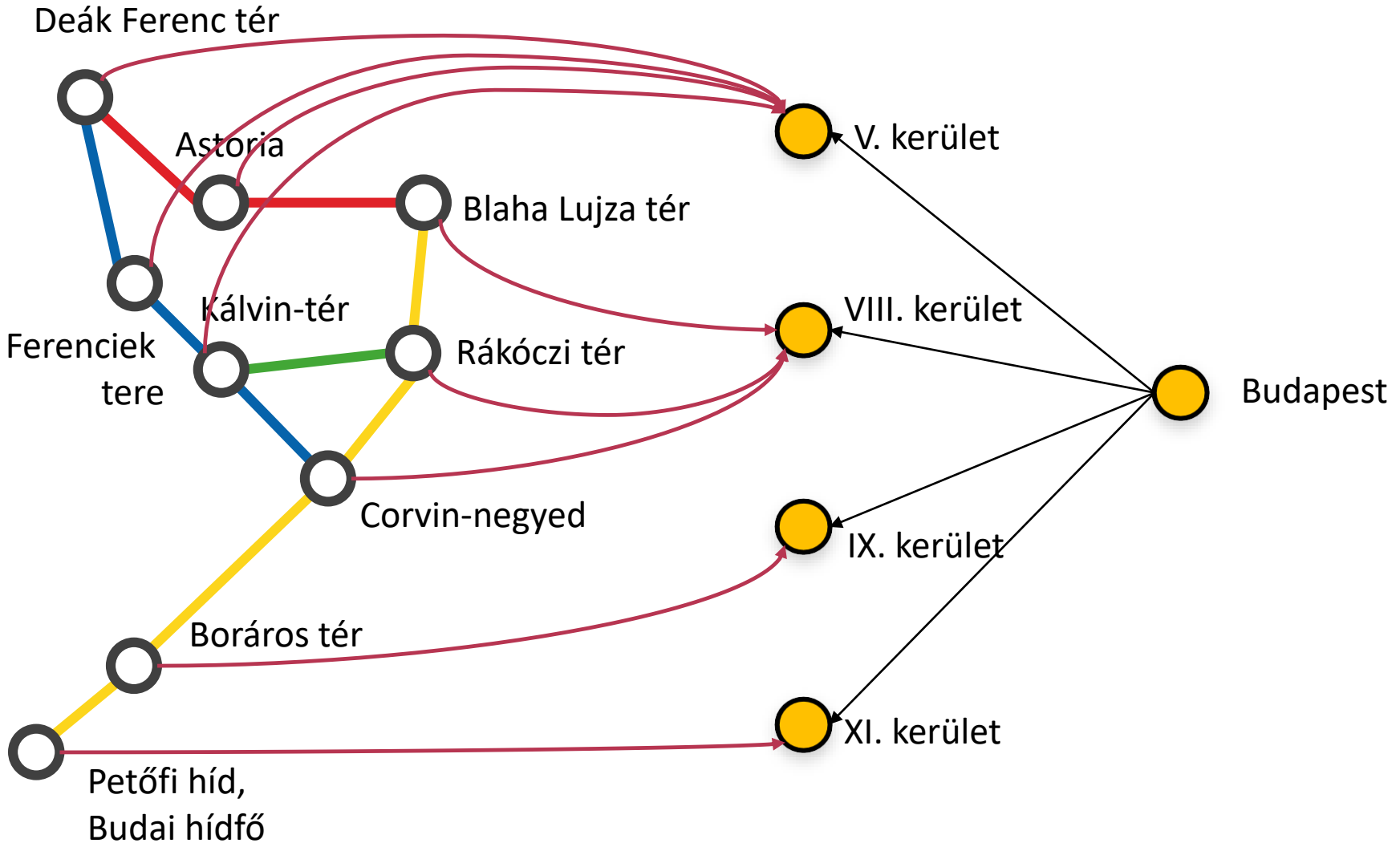
- ☺ Alrendszer önmagában kipróbálható, tesztelhető
- ☺ Részleges készültségnél is összeépíthető valami
- ☹ Nem látszik előre a rész szerepe az egészben

■ (Nem csak strukturális modellezésben...)

■ Kevert, próbálkozásos (iteratív)

Típusos gráfok

Táblázatos ábrázolás

- **Sor** = modellelem
- **Oszlop** = jellemző (gráf elemeinek tulajdonsága)

Név	Típus	Méret (KB)	Utolsó módosítás
Dokumentumok	könyvtár		.02
szerződés.pdf	fájl		.09
Képek	könyvtár		2016.02.02
logó.png	fájl	92	2015.03.06
alaprjz.jpg	fájl	1226	2016.02.02

parciális függvény

Összefoglalás

Strukturális modellezés

Statikus modellalkotás

Definíció

Nézetek (Épület)

Részekre bontás

Cél

- Dokumentálás

- Adatszerkezet

Felépítési és viselkedési modellek

Strukturális dekompozíció

Definíció

Fizikai és logikai dekompozíció

Helyesség

Top-down és bottom-up tervezés

Strukturális modellek

Gráf reprezentáció

Dolgok kapcsolata

Kiterjesztések

Élsúlyok

Élcímkék

Műveletek

Útkeresés

Gráfbejárás

Élcímkére szűrés

Típusos gráfok

Hierarchia ábrázolása

Fagráf alak

Bennfoglaló ábrázolás

Tulajdonságok modellezése

Táblázatos alak

Műveletek

Szűrés

Vetítés